Omgevingsraad Schiphol

De Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu
t.a.v. mevrouw S.A.M. Dijksma
Postbus 20904
2500 EX 'S-GRAVENHAGE

| **Uw ref.** | **Onze ref.** | **Datum** |
| --- | --- | --- |
| | ORS16.050 | maart 2016 |

**Onderwerp** **Jaarverslag 2015 Omgevingsraad Schiphol**

Geachte mevrouw Dijksma,

De Omgevingsraad Schiphol stelt – evenals zijn voorgangers (Alderstafel Schiphol en Commissie Regionaal Overleg Schiphol) - een jaarverslag op ter verantwoording van zijn werkzaamheden.

Hierbij stuur ik u het eerste jaarverslag van de Omgevingsraad Schiphol. Het Jaarverslag 2015 is op 26 februari jl. vastgesteld door de Omgevingsraad Schiphol.

Ik vertrouw er op u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd over het functioneren van de Omgevingsraad Schiphol in 2015.

Met vriendelijke groet,

Hans Alders,
Voorzitter

Omgevingsraad Schiphol

# JAARVERSLAG 2015

Omgevingsraad Schiphol
info@omgevingsraadschiphol.nl

Omgevingsraad Schiphol

# Inhoudsopgave

1. *Organisatie, informatie en communicatie* ... 3
2. *Nationale regelgeving en beleid* ... 8
3. *Hinderbeperking* ... 10
4. *Lopende operationele zaken* ... 14
5. *Ruimte en Leefomgeving* ... 16

Omgevingsraad Schiphol

## Voorwoord

Voor u ligt het eerste jaarverslag van de Omgevingsraad Schiphol.

In januari 2015 is de Omgevingsraad Schiphol geïnstalleerd. De luchthaven Schiphol is een belangrijke economische activiteit met een relatief grote invloed op de leefomgeving, zowel qua lusten als qua lasten. Die lusten en lasten zijn een gevolg van de wijze waarop de luchthaven zich ontwikkelt. Maar die lusten en lasten worden ook bepaald door de wijze waarop de omgeving zich maatschappelijk, ruimtelijk en economisch ontwikkelt ten opzichte van de luchthaven.

Vanwege dit wederzijdse belang biedt de Omgevingsraad Schiphol een podium waar vertegenwoordigers van de luchtvaartsector en de omgeving elkaar ontmoeten voor informatie-uitwisseling, overleg en advies. Het doel is om langs die weg de verschillende functies te versterken en het draagvlak voor deze functies te verbreden.

In de Omgevingsraad Schiphol hebben partijen uit luchtvaart, omgeving en bestuur elkaar (opnieuw) weten te vinden. De Omgevingsraad Schiphol bundelt daarbij de activiteiten die voorheen werden ontplooid door de Alderstafel Schiphol en de Commissie Regionaal Overleg luchthaven Schiphol (CROS). Enkele jaren terug heeft de Staatssecretaris het initiatief genomen om beide organen te laten opgaan in de nieuwe Omgevingsraad Schiphol.

Met hun gezamenlijke inspanning hebben de deelnemende partijen de Omgevingsraad Schiphol vorm gegeven. Met diezelfde gezamenlijke inspanning is ook inhoud gegeven aan de Omgevingsraad Schiphol door rond diverse thema's afspraken te maken en adviezen te geven.

In dit jaarverslag wordt u een overzicht gegeven van de vorm en inhoud die door de Omgevingsraad Schiphol is gecreëerd in 2015.

Intussen gaat de Omgevingsraad Schiphol door. U kunt ons voor actuele informatie volgen via de website www.omgevingsraadschiphol.nl.

# 1. Organisatie, informatie en communicatie

## Organisatie

Vanaf 2015 bundelt de Omgevingsraad Schiphol de activiteiten die voorheen werden ontplooid door de Alderstafel Schiphol en de Commissie Regionaal Overleg luchthaven Schiphol (CROS). Enkele jaren terug heeft de Staatssecretaris het initiatief genomen om beide organen te laten opgaan in de nieuwe Omgevingsraad Schiphol.

Op 29 januari 2015 is de Omgevingsraad Schiphol geïnstalleerd door de Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu. Ten behoeve van de installatie zijn diverse documenten opgesteld, die zijn opgenomen in het Instellingsdocument Omgevingsraad Schiphol, januari 2015 (zie http://www.omgevingsraadschiphol.nl/organisatie):

- Ministeriële regeling;
- Bestuursreglement;
- Bewonersreglement;
- Jaarplan 2015.

Het eerste halfjaar heeft in belangrijke mate in het teken gestaan van de afronding van de installatie. Dit is neergelegd in de volgende documenten:

- Verantwoordingsdocument bewonersverkiezingen;
- Statuten van de Stichting Ondersteuning Omgevingsraad Schiphol (SOORS);
- Begroting 2015;
- Brief d.d. 28 mei 2015 aan de Staatssecretaris inzake de synergie-effecten van de Omgevingsraad Schiphol;
- Benoemingsbesluit waarbij Hans Alders per 1 juli 2015 tot eerste voorzitter van de Omgevingsraad Schiphol wordt aangesteld.

Verder heeft de Centrale Raad van Beroep uitspraak gedaan in het hoger beroep dat de heer Bergher had aangespannen tegen de CROS inzake de onverenigbaarheid van het raadslidmaatschap met de rol van bewonersvertegenwoordiger van de CROS. De CROS is door de Raad in het gelijk gesteld en het hoger beroep is ongegrond verklaard. In de nieuwe statuten van de Omgevingsraad is de genoemde onverenigbaarheid expliciet benoemd.

## Leden, toezicht en staf

Het College van Advies van de Omgevingsraad Schiphol was in 2015 samengesteld uit 16 leden, het Regioforum uit 29 leden. Samen vertegenwoordigden zij de luchtvaartsector (Schiphol, LVNL, KLM en overige carriers), het Rijk, 4 provincies, 26 gemeenten, 93 bewonersgroepen, de milieubeweging en het bedrijfsleven.

De samenstelling van het College van Advies is gewijzigd doordat mevrouw De Bondt is opgevolgd door mevrouw Bom-Lemstra als gedeputeerde Zuid-Holland. In de bewonersdelegatie is de heer E. Haverkort als delegatieleider opgevolgd door de heer C. van Ojik. In de sectordelegatie is mevrouw B. Otto (Schiphol) opgevolgd door de heer J. Nijhuis (Schiphol). Aan het einde van het jaar heeft in deze delegatie tevens de heer M. van Dorst (KLM) afscheid genomen.

De samenstelling van het Regioforum is gewijzigd doordat mevrouw De Bondt is opgevolgd door mevrouw Bom-Lemstra als gedeputeerde Zuid-Holland, de heer De Vries door mevrouw Pennarts-Pouw als gedeputeerde Utrecht en de heer Spaanderman door mevrouw Kloosterman als wethouder Uitgeest. Aan het einde van het jaar heeft in de bewonersdelegatie de heer R. Lutgerhorst afscheid genomen.

De raad van toezicht van de Stichting Ondersteuning Omgevingsraad Schiphol werd gevormd door mw. E. van Hoogdalem, P. Regouin (voorzitter), Tj. Talsma en P. Wensveen. De raad kwam drie maal bijeen: op 9 maart, 4 september en 16 november. In 2015 zijn ter uitwerking van de nieuwe statuten nadere regels voor het toezicht opgesteld door de Omgevingsraad. Hiermee wordt geborgd dat de toezichtsfunctie van de Omgevingsraad in lijn wordt gebracht met de uitgangspunten van 'good governance'.

De staf van de Omgevingsraad kende in het verslagjaar een omvang van 4,3 fte en wordt gevormd door een secretaris, plv. secretaris, twee beleidsmedewerkers en een office manager.

## Hoofdproducten

Het College van Advies kwam in 2015 zes maal bijeen: op 20 maart, 27 mei, 3 juli, 17 september, 30 oktober en 9 december.
Het Regioforum kwam in 2015 vier maal bijeen: op 27 maart, 24 juni, 2 oktober en 18 december.
De vergaderingen van beide gremia werden ambtelijk voorbereid in tweewekelijkse vergaderingen van het delegatieoverleg en een aantal tijdelijke werkgroepen.

In het verslagjaar zijn vijf formele adviezen uitgebracht aan het Rijk:

- Op 29 januari 2015 over de aanpassing van de 4$^e$ baan-regel van het nieuwe normen- en handhavingsstelsel. Dit was daarmee het laatst uitgebrachte advies van de Alderstafel Schiphol.
- Op 16 april 2015 heeft de Omgevingsraad Schiphol geadviseerd de nachtelijke vertrek- en naderingsprocedures definitief een half uur vroeger op de avond (vanaf 22:30) toe te passen. Op 10 juli 2015 heeft staatssecretaris Mansveld (Infrastructuur en Milieu) besloten het advies over te nemen en het experiment, dat in 2013 is gestart, definitief vast te leggen in het Luchthavenverkeerbesluit (LVB).
- Op 3 juli heeft de Omgevingsraad Schiphol geadviseerd, op grond van artikel 8.23a van de Wet luchtvaart, over de ontwerp-experimenteerregeling voor het nieuwe normen- en handhavingsstelsel in verband met de overschrijding van handhavingspunt 33.
- De Omgevingsraad Schiphol heeft op 3 juli 2015 eveneens een advies uitgebracht om gecorrigeerde criteria voor gelijkwaardigheid op te nemen in het definitieve voorstel voor wijziging van het Luchthavenverkeersbesluit.
- Op 2 oktober 2015 heeft de Omgevingsraad Schiphol geadviseerd over de Gebruiksprognose 2016. In het advies constateert de Omgevingsraad Schiphol dat aan de eisen van een transparante informatievoorziening is voldaan.

Daarnaast kwamen de partijen in de Omgevingsraad Schiphol in overleg tot een aantal onderlinge afspraken, zoals over:

- Nachtelijke verkorte aanvliegroute Polderbaan: De partijen hebben afgesproken dat er zo spoedig mogelijk een alternatief voor deze verkorte nachtroute wordt uitgewerkt en gepresenteerd door Luchtverkeersleiding Nederland.

- Zuidoosthoek: Onderzoek naar de luchtzijdige elementen heeft uitgewezen dat nog slechts één maatregel mogelijk tot hinderbeperking kan leiden, vanwege de ligging van de drie gemeenten ten opzichte van de luchthaven. Het College van Advies heeft unaniem besloten nader onderzoek te laten verrichten naar de laatst mogelijke hinderbeperkende maatregel te weten de verlegging van waypoint EH037 ten noorden van Uithoorn.
- Nieuwe hinderbeperkende voorstellen: Partijen hebben op basis van een uitgevoerde verkenning afgesproken twee nieuw ingediende voorstellen voor hinderbeperking – nacht-SID's voor de Kaagbaan en het vastleggen van een deel van de naderingsroutes – niet verder uit te werken.

## Website

In 2014 is een website ontwikkeld met als doel het ondersteunen van de bewonersverkiezingen. Na de oprichting van de Omgevingsraad Schiphol, eind januari 2015, is de bestaande website omgezet naar een website voor de nieuwe organisatie.

Belangrijke functies van de website zijn het verstrekken van nieuws over de Omgevingsraad Schiphol en gerelateerde onderwerpen, het bieden van een archief, het informeren over de organisatie en haar leden, inzichtelijk maken van de (vergader)agenda en het openbaar maken van de adviezen. Het doel is een nieuwswaardige en toegankelijke website.

***Nieuwsberichten***

Er zijn in 2015 meer dan 60 nieuwsberichten geplaatst op de website. De nieuwsberichten gaan onder andere over vergaderingen van Regioforum en College van Advies, themabijeenkomsten en werkbezoeken, rapportages met betrekking tot Schiphol, baanonderhoud, adviezen en hinderbeperkende voorstellen. Hieronder staat een overzicht van de meest gelezen nieuwsberichten van 2015.

| Top 5 nieuwsberichten | |
|---|---|
| 1 | Planning baanonderhoud 2015 |
| 2 | Nieuw voorstel hinderbeperking (vaste naderingsroutes) |
| 3 | Vaste naderingsroute Aalsmeer in gebruik genomen |
| 4 | Omgevingsraad officieel van start |
| 5 | LVNL zoekt met Omgevingsraad alternatief sluiting nachtroute Polderbaan |

***Archief, adviezen en leden***

De website kent een archieffunctie. In het afgelopen jaar heeft het archief steeds meer vorm gekregen. Alle rapporten en vergaderstukken worden zodra deze openbaar zijn in het archief geplaatst. In 2015 zijn de websites van de CROS en de Alderstafel Schiphol opgeheven. De belangrijke stukken van de websites zijn toegevoegd aan het archief van de Omgevingsraad Schiphol. De adviezen van de Alderstafel en de CROS zijn tevens terug te vinden op een aparte pagina waarop de adviezen van de Omgevingsraad Schiphol worden geplaatst.

Op een ledenpagina zijn alle deelnemers aan de Omgevingsraad Schiphol geplaatst. Via deze pagina kunnen gebruikers van de website zien wie er deelnemen aan de Omgevingsraad Schiphol en kunnen zij direct in contact treden met hun bewonersvertegenwoordigers.

***Gebruikersstatistieken van de website***
Om inzicht te geven in het gebruik van de website zijn hieronder de belangrijkste gebruikersstatistieken over 2015 weergegeven.

| | Gemiddeld |
|---|---|
| **Gebruikers**<br>(die ten minste één sessie hebben uitgevoerd) | 1.100 per maand |
| **Sessies** | 1.800 per maand |
| **Paginaweergaves** | 5.800 per maand |
| **Sessieduur** | 2 min. en 54 sec. |

De website is toegankelijk gemaakt voor alle (gangbare) apparaten. Hieronder staan de sessies uitgesplitst per apparaat. De website wordt verreweg het meest bezocht met een desktop computer.

| Sessies onderverdeeld per apparaat | | % van sessies |
|---|---|---|
| **1** | Desktop | 82 |
| **2** | Mobiel | 9 |
| **3** | Tablet | 9 |

## Digitale nieuwsbrief en sociale media

In 2015 zijn er 3 digitale nieuwsbrieven verstuurd (april, juli en oktober) aan ongeveer 450 e-mailadressen van personen die geïnteresseerd zijn in nieuws van en over de Omgevingsraad Schiphol.

De nieuwsbrief geeft kort het belangrijkste nieuws van de afgelopen periode weer. De nieuwsbrief biedt via links naar de website van de Omgevingsraad Schiphol of andere websites meer informatie over het desbetreffende onderwerp. In 2015 opende gemiddeld 70% van de geadresseerden de nieuwsbrieven. Gemiddeld een derde van de geadresseerden gebruikte één of meerdere links om meer te weten te komen over onderwerpen uit de nieuwsbrief.

Aanmelden voor de nieuwsbrief kan via de website van de Omgevingsraad Schiphol. Ongeveer 150 personen hebben zich in 2015 via de website aangemeld voor de nieuwsbrief. De andere geadresseerden hadden zich reeds in 2014 aangemeld. In 2015 hebben zich 10 personen afgemeld voor de nieuwsbrief.

De Omgevingsraad Schiphol is beperkt actief op Twitter. Nieuwsberichten van de website worden gedeeld via Twitter. De Omgevingsraad Schiphol heeft ruim 100 volgers.

## Lespakket Schiphol

Het lespakket is een uitwerking van Aldersafspraken omtrent informatievoorziening. In 2010 zijn Schiphol en de CROS een samenwerking aangegaan om een lespakket over Schiphol te ontwikkelen voor de groepen 7 en 8 voor basisscholen. Het lespakket bestaat uit een ontdekboek en drie leerlingenkaarten met opdrachten. In aanvulling op het lespakket is door Schiphol een speciale website ingericht, www.schipholjunior.nl, met aanvullende informatie, extra opdrachten en leuke spelletjes.

Na het succes van de eerste druk hebben Schiphol en de CROS medio 2014 samen een 2de druk opgeleverd. In 2015 heeft de Omgevingsraad Schiphol scholen attent gemaakt op het lespakket en heeft het de verzending van de lespakketten verzorgd.

Er zijn in 2015 4200 lespakketten verzonden aan basisscholen, met name in de omgeving van Schiphol.
In 2015 zijn via een mailing aan scholen in de directe omgeving van Schiphol de scholen nogmaals attent gemaakt op het lespakket en is daarbij het aanbod door Schiphol gedaan voor een gratis Schiphol-behind-the-scenes tour voor de scholen in de regio die het lespakket aanvragen.

## Kennisprogramma (nieuwe) leden

In 2015 is nadrukkelijk ingezet op de overdracht aan kennis. In de eerste vergadering van het Regioforum is een kennisprogramma vastgesteld, met verschillende bijeenkomsten voor de leden van de Omgevingsraad Schiphol. Een aantal van deze bijeenkomsten was speciaal bedoeld voor de clustervertegenwoordigers en hun plaatsvervangers. Hieronder een korte samenvatting van de bijeenkomsten in 2015. Vanwege het succes van het kennisprogramma zal dit in 2016 worden voortgezet.
Bijeenkomsten in 2015:

| | | |
|---|---|---|
| 17 april 2015 | Werkbezoek sector | Werkbezoek voor alle leden aan Schiphol, inclusief een busrit over Schiphol Airside, waarna Schiphol, KLM en LVNL een toelichting gaven op hun organisaties. |
| 16 juni 2015 | Werkbezoek Bewonersaanspreekpunt Schiphol (Bas) | Werkbezoek voor de clustervertegenwoordigers aan het Bewonersaanspreekpunt Schiphol. Tijdens het werkbezoek is door de medewerkers van Bas uitleg gegeven over de klachtenregistratie en informatievoorziening door Bas. |
| 1 juli 2015 | Kennisbijeenkomst Wet- en Regelgeving in de Luchtvaart. | Kennisbijeenkomst voor alle leden waarbij door medewerkers van het ministerie van Infrastructuur en Milieu uitleg is gegeven over de wet- en regelgeving met betrekking tot de luchtvaart inclusief de regels van het nieuwe normen- en handhavingsstelsel. |
| 10 september 2015 | Informatiesessie Gelijkwaardige bescherming | Informatiesessie voor de clustervertegenwoordigers en hun plaatsvervangers specifiek gericht op de gelijkwaardige bescherming als onderdeel van de afspraken in het nieuwe normen- en handhavingsstelsel. |
| 24 september 2015 | Werkbezoek Nationaal Lucht- en Ruimtevaartlaboratorium (NLR) | Werkbezoek voor alle leden aan het NLR. Tijdens dit werkbezoek is inzicht geboden in de technologische ontwikkelingen in de luchtvaart en de rol van het NLR daarbij. Deelnemers konden bovendien een aantal faciliteiten bezoeken en in gesprek met verschillende experts. |

| | | |
|---|---|---|
| 2 december 2015 | Kennisbijeenkomst 'Berekenen van geluid' | Deel 1 van twee bijeenkomsten voor de clustervertegenwoordigers en plaatsvervangers over respectievelijk het berekenen en meten van vliegtuiggeluid. |
| 17 december 2015 | Kennisbijeenkomst Baanpreferenties | Kennisbijeenkomst over de het nieuwe normen- en handhavingsstelsel, het preferentieel baangebruik en de baanpreferentietabel. |

### Eén loket

Bij de opzet van de Omgevingsraad Schiphol is afgesproken dat omwonenden met al hun vragen en opvattingen op één plek terecht moeten kunnen en vandaar uit bediend worden. Daarbij zal nadrukkelijk worden meegewogen dat een dergelijke operatie leidt tot efficiencywinst en een toenemende effectiviteit in dienstverlening.

In 2015 is door de bewonersdelegatie een inventarisatie opgesteld van de vraagkant bij de informatievoorziening en de dienstverlening aan de omgeving. Door de sectordelegatie is dit aangevuld met een inventarisatie van de aanbodkant. Vervolgens is een taskforce ingesteld die nadere uitwerking moet geven aan voorstellen om tot een effectieve en efficiënte informatievoorziening en dienstverlening aan de omgeving te komen.

## 2. Nationale regelgeving en beleid

### Introductie nieuw normen- en handhavingsstelsel

Ter implementatie van het advies van de Alderstafel Schiphol over het nieuwe normen- en handhavingsstelsel Schiphol (oktober 2013) heeft het kabinet eind 2014 een voorstel tot wijziging van de Wet luchtvaart aan de Kamer aangeboden, inclusief een concept van het Luchthavenverkeersbesluit Schiphol (Kamerstukken II, 2014-2015, 34 098, nr 1-3).
De schriftelijke behandeling van het wetsvoorstel door de Kamer is afgerond. Het wetsvoorstel wacht op dit moment op plenaire behandeling in de Tweede Kamer.

In 2015 zijn in het kader van het nieuwe normen- en handhavingstelsel voor Schiphol nadere afspraken gemaakt over de ontwikkelruimte op Schiphol tot en met 2020. Als tegemoetkoming voor een ophoging van de dagnorm van de vierde baan van 60 naar 80 bewegingen op de vierde baan en de introductie van een hardheidsclausule is de in het akkoord van 2008 afgesproken capaciteit van 510.000 vliegtuigbewegingen teruggebracht tot 500.000 tot en met 2020. Deze afspraak tussen partijen is op 29 januari 2015 in een advies voorgelegd aan de Staatssecretaris die dit advies heeft overgenomen.

Parallel aan de parlementaire behandeling van het wetsvoorstel zijn in 2015 door partijen verdere stappen gezet om de formele verankering in de onderliggende regelgeving voor te bereiden. Om het Luchthavenverkeersbesluit en het Luchthavenindelingsbesluit te kunnen aanpassen aan het nieuwe normen- en handhavingstelsel is een Milieueffectrapportage (MER) noodzakelijk.

Schiphol stelt de MER op en heeft in een Notitie reikwijdte en detailniveau (NRD) beschreven wat in de MER aan de orde komt en welke milieueffecten in kaart worden gebracht.

Het ministerie van Infrastructuur en Milieu heeft de NRD van 16 juni tot en met 13 juli 2015 voor inspraak ter inzage gelegd. Ook is de Commissie voor de Milieueffectrapportage om advies gevraagd. Zowel de NRD als de Nota van Antwoord zijn in de Omgevingsraad besproken. Aan het einde van het verslagjaar zijn de partijen in de Omgevingsraad door Schiphol geïnformeerd over de tussenresultaten.

***Handhavingspunten***
De Omgevingsraad Schiphol is door Schiphol voorafgaande aan de afloop van het gebruiksjaar 2015 geïnformeerd over dreigende overschrijdingen van handhavingspunten. Om deze overschrijdingen te voorkomen zou er door de sector gestuurd moeten worden op het baangebruik zodat minder preferente banen gebruikt zouden zijn. In de Omgevingsraad Schiphol is met instemming kennis genomen dat van deze sturing door Schiphol afgezien wordt, daarbij anticiperend op de formele vastlegging van het nieuwe normen- en handhavingsstelsel.

Zoals eerder in het uitgebrachte advies van 3 juli 2015 inzake de ontwerp-experimenteerregeling al was gesteld, beschouwen "de partijen in de ORS de ontwerp-experimenteerregeling als de formalisering van de brief van 18 oktober 2012, waarin ik u heb geïnformeerd dat de partijen van de Alderstafel het wenselijk achtten om in afwachting van de besluitvorming over het experiment met het nieuwe normen- en handhavingsstelsel de operatie uit te blijven voeren volgens de regels van dat experiment, ook na de officiële einddatum van het experiment van 31 oktober 2012".

***Correctie gelijkwaardigheidscriteria***
Een laatste toetsing bij de implementatie van sterk verbeterde prognosemodellen voor baangebruik heeft in de zomer op één punt aanleiding gegeven tot aanpassing van de normen. Onder toezicht van experts van de commissie voor de MER, het Planbureau voor de Leefomgeving en het Nationaal Lucht- en Ruimtevaartlaboratorium, is het effect van deze aanpassing op de normen bepaald. De Omgevingsraad heeft vervolgens de Staatssecretaris geadviseerd de correctie door te voeren en de normstelling aan te passen conform de uitgevoerde gevalideerde berekeningen.

## Middellange termijnontwikkeling
In de zomer heeft de bewonersdelegatie een agenderende notitie gepresenteerd in de Omgevingsraad Schiphol. De notitie agendeert een aantal punten zoals selectiviteit, woningbouw rond Schiphol, de 50/50-regel en Single European Sky. De verschillende delegaties hebben kennisgenomen van de notitie en een korte eerste reactie gegeven. Daarop is afgesproken dat de voorzitter op basis van een ronde langs de partijen een notitie zal opstellen waarin de elementen benoemd worden die van belang zijn voor een gedragen visie op de ontwikkeling van de luchthaven in zijn (ruimtelijke) omgeving in de periode na 2020. Deze elementen kunnen tevens input vormen voor de actieagenda mainportontwikkeling zoals door de Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu in 2015 is aangekondigd.

## Dwars- en staartwindlimieten
In 2015 is door de Omgevingsraad een plan van aanpak voor de analyse van de dwars- en staartwindlimieten vastgesteld. Ter uitwerking daarvan is op ambtelijk niveau een werkgroep gevormd uit alle geledingen. Deze werkgroep inventariseert de relevante informatie met betrekking tot de op Schiphol gehanteerde limieten en normen voor dwars- en staartwind. In 2016 zullen de werkzaamheden van deze werkgroep worden afgerond en zullen de resultaten worden voorgelegd aan het College van Advies.

# 3. Hinderbeperking

## Microklimaatprojecten

Op 11 december 2014 heeft de Alderstafel Schiphol besloten de in het Convenant Hinderbeperking afgesproken microklimaatprojecten te herprioriteren. In 2015 is uitvoering gegeven aan deze herprioritering. Hieronder wordt per project de voortgang toegelicht.

**1. *Microklimaat Leimuiden***
Aanbeveling uit de herprioritering was het doen van nader onderzoek naar een combinatie van een nieuw (optimaal) ontwerp voor een vaste bochtstraal en het verschuiven van het fly-over waypoint van de AND/ARN/LEK/LOP.

Op verzoek van de belanghebbenden – en na vaststelling van negatieve effecten van de nieuwe startprocedure voor Leimuiden – is eerder dan in het jaarplan opgenomen gestart met de uitvoering van het microklimaat Leimuiden. Op 14 september was de eerste bijeenkomst van de ingestelde werkgroep microklimaat Leimuiden.

In een tweede bijeenkomst in oktober is een aantal mogelijke varianten voor het toepassen van een vaste bochtstraal getoond, evenals de optie van een routeverlegging voor het overige verkeer en een combinatie van deze twee opties. Aan opmerkingen en vragen van de werkgroepleden naar aanleiding daarvan is verder uitwerking gegeven. Deze uitwerking is eind november gepresenteerd aan de werkgroep.

Het eindresultaat van de onderzoeken is medio december besproken in de werkgroep. Daarop is geconcludeerd door de werkgroepleden dat het feitenmateriaal voldoende basis biedt om te komen tot een bestuurlijke weging van de onderscheiden opties voor een route-optimalisatie in de bocht bij Leimuiden. Deze weging zal begin 2016 plaatsvinden waarna de gekozen optie operationeel uitgewerkt en geïmplementeerd kan worden.

**2. *Microklimaat Lisse/Noordwijkerhout***
Het microklimaat Lisse/Noordwijkerhout kent een lange historie en heeft reeds veel tijd en middelen gekost. De enige mogelijke hinderbeperkende maatregel die overgebleven is uit het microklimaatonderzoek is de verlegging van de Bergi-vertrekroute vanaf de Kaagbaan.

Wegens een overlap in problematiek is dit voorstel geagendeerd voor een combinatiewerkgroep waarin ook het voorstel voor hinderbeperking van de gemeente Bodegraven-Reeuwijk aan de orde is gesteld. De werkgroep, bestaande uit afgevaardigden van de (lokale) delegaties van de Omgevingsraad Schiphol, heeft het benodigde feitenmateriaal verzameld zodat de delegaties tot een standpunt kunnen komen.

Ten behoeve van dit microklimaat zijn de gebruikelijke effectberekeningen in termen van aantallen geluidbelaste woningen en aantallen ernstig gehinderden uitgevoerd voor verschillende opties. Er zijn vanwege de specifieke situatie ook aanvullende geluidssimulaties opgesteld die ten behoeve van de te maken afweging 'hoorbaar' inzicht geven in de effecten van opties.

De werkgroep heeft op basis van de feitenverzameling geconcludeerd dat dit onderwerp rijp is voor bestuurlijke afweging. In 2016 wordt dit microklimaat geagendeerd voor besluitvorming in het Regioforum.

**3. *Microklimaat Spaarndam/Velsen/Beverwijk***
Zoals aangegeven, heeft de Alderstafel Schiphol in december 2014 de microklimaten geherprioriteerd, waarbij voor het microklimaat Spaarndam/Velsen/Beverwijk is vastgesteld dat voor deze regio geen nieuwe kansrijke voorstellen voor hinderbeperking bestaan.

Op 22 en 24 juni 2015 zijn conform het verzoek van regionale vertegenwoordigers in de Omgevingsraad respectievelijk de bestuurders en de bewonersvertegenwoordigers (clustervertegenwoordigers van het bewonerscluster Polderbaan en de kiesmannen uit de betrokken kernen) van de kernen Spaarndam/Velsen/Beverwijk geïnformeerd over de uitkomsten van het microklimaatonderzoek.

**4. *Microklimaat Zaanstad/Oostzaan***
In de herprioritering is eveneens voor het microklimaat Zaanstad/Oostzaan vastgesteld dat voor deze regio geen nieuwe kansrijke voorstellen voor hinderbeperking bestaan.

Op 28 september 2015 zijn conform het verzoek van regionale vertegenwoordigers in de Omgevingsraad Schiphol de bestuurders en de bewonersvertegenwoordigers uit Zaanstad en Oostzaan geïnformeerd over de uitkomsten van het microklimaatonderzoek.

**5. *Microklimaat Aalsmeer/Amstelveen/Uithoorn***
Dit microklimaat is ondergebracht in het onderzoek van de taskforce Zuidoosthoek (zie hieronder).

## Taskforce Zuidoosthoek

Naar aanleiding van het advies van de Alderstafel van 8 oktober 2013 hebben de wethouders van de gemeenten Aalsmeer, Amstelveen en Uithoorn in het voorjaar van 2014 aandacht gevraagd voor de problematiek in de Zuidoosthoek. Hierop heeft de Alderstafel Schiphol in maart 2014 besloten tot een taskforce Zuidoosthoek waarin alle denkbare voorstellen voor hinderbeperking doorgelicht en (nogmaals) onderzocht zijn.

Onderzoek heeft uitgewezen dat nog slechts één maatregel mogelijk tot hinderbeperking kan leiden: een verlegging van waypoint EH037 ten noorden van Uithoorn. Verder heeft het onderzoek aangetoond dat de regio zeer in trek is als woonlocatie en dat het wonen en bouwen in deze regio spanning oplevert met de hinder door vliegverkeer.

De conclusies van de taskforce zijn, alvorens deze aan het College van Advies zijn doorgeleid, besproken met zowel de bestuurders van de regio als met alle kiesmannen van de ORS-bewonersclusters Aalsmeerbaan en Buitenveldertbaan/Schiphol-Oostbaan.

Op 30 oktober 2015 heeft het College van Advies het rapport van de taskforce Zuidoosthoek besproken en besloten tot vervolgonderzoek naar de verlegging van het waypoint ten noorden van Uithoorn. Dit onderzoek is opgenomen in de jaarplanning 2016 van de Omgevingsraad Schiphol en wordt verder uitgewerkt met afgevaardigden van de regio.

De uitkomsten van het nadere onderzoek worden, met inbegrip van een advies over de invoering van de maatregel, gerapporteerd aan de Omgevingsraad Schiphol.

## Jaarlijkse procedure voor nieuwe voorstellen voor hinderbeperking

De oprichting van de Omgevingsraad Schiphol heeft aanleiding gegeven om de procedure voor het indienen van nieuwe hinderbeperkende voorstellen op twee punten aan te scherpen:
- duidelijker deadlines voor zowel de indiening als de behandeling;
- het meewegen van ruimtelijke, economische en milieuaspecten.

Voorstellen voor nieuwe hinderbeperking konden in 2015 worden ingediend tot 1 juni. Er zijn twee voorstellen ingediend:

1. Een voorstel voor het vastleggen van een deel van de naderingsroute; vanaf de IAF tot voor de eindnadering. Dicht bij de baan krijgt de verkeersleider nog ruimte om in te vlechten naar de baan. Dit voorstel is ingediend door de bewonersdelegatie van de Omgevingsraad Schiphol.
2. Een voorstel voor een aangepaste startroute vanaf de Kaagbaan. In de huidige situatie wordt er nog voor Leimuiden afgedraaid naar het (zuid)oosten; in het voorstel vindt dit plaats ten zuiden van Roelofarendsveen. Dit voorstel is ingediend door de bewonersvertegenwoordiging van cluster Kaagbaan.

De voorstellen zijn in juni 2015 in het Regioforum gepresenteerd, waarna een analyse is uitgevoerd van beide voorstellen. De resultaten hiervan zijn besproken met zowel de indieners als de opstellers. Vervolgens zijn die resultaten op 18 december 2015 gepresenteerd aan de leden van het Regioforum. Voor beide voorstellen is besloten dat deze niet nader uitgewerkt zullen worden voor een eventueel experiment.

Bij het eerste voorstel is rekening gehouden met het traject dat reeds door LVNL is ingezet, en ook door de Omgevingsraad Schiphol ondersteund wordt, waarbij volledig vaste naderingsroutes worden nagestreefd voor alle banen. De Omgevingsraad Schiphol acht het zinvol om het LVNL-traject te doorlopen en heeft daarbij geconstateerd dat het nieuwe hinderbeperkende voorstel niet parallel daaraan kan worden uitgewerkt. Het tweede voorstel wordt niet uitgewerkt omdat het tot negatieve gevolgen voor zowel de omgeving als de luchtvaartsector zou leiden, zoals aanzienlijke hinderverplaatsing, desinvesteringen in isolatiebeleid en omvliegen.

## Monitoren vaste bochtstraal Spijkerboorroute (3b+)

Begin 2015 heeft de monitoring van het effect van de vaste bochtstraal op de Spijkerboorroute plaatsgevonden. Deze is reeds gerapporteerd in het laatste jaarverslag van de Alderstafel. Geconstateerd kan worden dat de vaste bochtstraal inmiddels een positief effect heeft. Dit positieve effect is met name het gevolg van de ontwikkelingen in de participatiegraad (het aantal vliegtuigen dat de vaste bochtstraal volgt) en de inwonersaantallen in de 48 dB(A) Lden in 2014 ten opzichte van het woningbestand uit 2005. De omvang van het positieve effect is inmiddels voor een belangrijk deel versterkt als gevolg van de invoering van de nieuwe startprocedure.

Omdat in 2016 de tweede vierjaarlijkse evaluatie van de afspraken aan de orde is, zal niet in dit jaarverslag maar in de tweede vierjaarlijkse evaluatie de monitoring van de effecten van de vaste bochtstraal over 2015 gerapporteerd worden.

## Uitwerking resterende hinderbeperkende maatregelen

De gemeente Bodegraven-Reeuwijk heeft de Omgevingsraad Schiphol in het voorjaar van 2015 te kennen gegeven haar voorstel uit 2014 voor nieuwe hinderbeperking te handhaven. Het voorstel beoogt hinder van landend verkeer te beperken en de vertrekroute van de Kaagbaan te verplaatsen. Wegens een overlap in problematiek is dit voorstel geagendeerd voor een combinatiewerkgroep waarin ook het microklimaat Lisse/Noordwijkerhout aan de orde is gesteld. De werkgroep, bestaande uit afgevaardigden van de (lokale) delegaties van de Omgevingsraad, heeft het benodigde feitenmateriaal verzameld zodat de delegaties tot een bestuurlijke afweging kunnen komen. In 2016 wordt dit onderwerp geagendeerd voor besluitvorming in het Regioforum.

## Uitvoering alternatief CDA-pakket

In 2012 is een alternatief pakket aan maatregelen afgesproken ter vervanging van de afspraak om te komen tot CDA-landingen in de avond. Een aantal elementen van dit vervangende pakket heeft in 2015 de aandacht van de Omgevingsraad Schiphol gevraagd:

***Vaste naderingsroute***

Op 26 januari 2015 is de eerste vaste naderingsroute (VNR) overdag in gebruik genomen. Vanaf het verzamelpunt (ARTIP) boven de Noordoostpolder voor de aanvoer van landende vliegtuigen kunnen landende vliegtuigen naar de Aalsmeerbaan worden geleid. Na uitgebreid onderzoek is het dagelijks gebruik van deze route vastgesteld voor een korte periode tijdens de landingspiek aan het begin van de middag (tussen circa 13.00 en 13.40 uur). De ingebruikname van de VNR overdag is onderdeel van het alternatief pakket voor CDA's dat is afgesproken aan de Alderstafel van december 2012.

***Vervroegde nachtprocedure***

Op 16 april 2015 heeft de Omgevingsraad Schiphol de Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu geadviseerd de maatregel waarbij de luchtvaartsector de nachtelijke vertrek- en naderingsprocedures kan toepassen tussen 22:30 en 23:00 uur definitief in te voeren. Uit het experiment blijkt dat het vervroegen van het nachtregime zorgt voor minder hinder voor omwonenden, terwijl op Schiphol in de avond evenveel vluchten kunnen blijven starten en landen.

Op 10 juli heeft het kabinet mede op basis van het advies besloten het experiment dat in 2013 is gestart voort te zetten door het Luchthavenverkeerbesluit (LVB) te wijzigen. Op 1 november jl. is deze wijziging formeel in werking getreden zodat de nachtelijke vertrek- en naderingsprocedures voor vliegtuigen definitief een half uur vroeger op de avond (vanaf 22:30) toegepast kunnen worden.

***Reductie nachtvluchten***

Na een initiële afname van het aantal nachtvluchten, met 29.600 nachtvluchten geprognosticeerd in de Gebruiksprognose 2015, is het aantal nachtvluchten voor gebruiksjaar 2016 geprognosticeerd op 31.000. In het advies van de Omgevingsraad Schiphol over de Gebruiksprognose 2016 is hierop ingegaan (zie hieronder).

Het gesprek tussen partijen over de reductie van het aantal nachtvluchten als onderdeel van het alternatief CDA-pakket wordt in 2016 in de Omgevingsraad Schiphol voortgezet.

## Grondgeluid Badhoevedorp

In het Alders advies uit 2008 is afgesproken dat Schiphol maatregelen treft om het grondgeluid in Hoofddorp-Noord met ten minste 10 dB terug te dringen. Hiertoe heeft Schiphol in medio 2011 ten

zuidwesten van de Polderbaan geluidwerende ribbels aangelegd en hebben Stichting Mainport en Groen en Schiphol in het gebied Buitenschot een landschapsontwerp gerealiseerd dat Recreatie en Kunst combineert met geluidwerende ribbels. Inmiddels is bekend dat de realisatie van de ribbels samen met het uitfaseren van de MD11 ongeveer 7 dB geluidreductie heeft opgeleverd. Het is de bedoeling dat Schiphol in het voorjaar (verwachting is april 2016) extra ribbels aanlegt op hun eigen perceel nabij de Polderbaan.

### Grondgeluid Badhoevedorp

Haarlemmermeer heeft plannen voor het ontwikkelen van 500 tot 700 woningen in het gebied de Schuilhoeve bij Badhoevedorp. De Raad van State heeft in april 2014 geoordeeld dat Haarlemmermeer de realisatie van een aanvaardbaar woon- en leefklimaat onvoldoende heeft gemotiveerd. Eerder is door het NLR geconstateerd dat het leefklimaat in het plangebied onderhevig is aan het fenomeen "grondgeluid". Zowel TNO (berekenen) als NLR (meten) hebben in onderzoek gedaan naar grondgeluid in Badhoevedorp / Schuilhoeve. TNO heeft ook het effect van het nieuwe talud van de A9 berekend. De onderzoeken worden als bijlage opgenomen in het bestemmingsplan Badhoevedorp Schuilhoeve.

## 4. Lopende operationele zaken

### Gebruiksprognose 2016

De Omgevingsraad Schiphol adviseert, conform de afspraken die zijn vastgelegd in het Aldersadvies van 2010, de Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu over de Gebruiksprognose van Schiphol voor het komende gebruiksjaar. De Gebruiksprognose 2016 beschrijft het verwachte baan- en routegebruik en toetst of het verwachte vliegverkeer kan worden afgehandeld binnen de criteria voor gelijkwaardigheid.

Het advies van de Omgevingsraad Schiphol richt zich op de vraag of "de informatievoorziening toereikend, transparant en inzichtelijk is ten aanzien van de verwachte lokale geluidbelasting voor het komende jaar en de vooruitblik voor ontwikkelingen in de komende jaren en of in voldoende mate is aangetoond dat het verkeer in het komende gebruiksjaar binnen de criteria voor gelijkwaardigheid en de regels kan worden afgehandeld".

De concept-Gebruiksprognose 2016 is uitvoerig besproken met vertegenwoordigers van de delegaties. Op 8 juli en 25 augustus heeft een werkgroep de informatievoorziening van de Gebruiksprognose beoordeeld en aanbevelingen gedaan. Vervolgens is de concept-Gebruiksprognose 2016 in het delegatieoverleg van de Omgevingsraad Schiphol besproken.
Op 2 oktober 2015 heeft de Omgevingsraad Schiphol advies uitgebracht aan de Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu.

In het advies constateert de Omgevingsraad Schiphol dat aan de eisen van een transparante informatievoorziening is voldaan. De Gebruiksprognose voorziet in de informatiebehoefte. De sectorpartijen hebben zich ervoor ingespannen alle benodigde informatie te verzamelen en helder te presenteren om zo het doel van de Gebruiksprognose te realiseren. De toelichting maakt de informatie toegankelijk voor een breder publiek.

De belangrijkste punten uit de Gebruiksprognose zijn dat in gebruiksjaar 2016 een groei tot 470.800 vliegtuigbewegingen op Schiphol wordt verwacht en een groei tot 31.000 vliegtuigbewegingen in

nacht en vroege ochtend. Daarnaast wordt in de Gebruiksprognose aangetoond dat de geluidbelasting in gebruiksjaar 2016 past binnen de criteria voor gelijkwaardige bescherming. Ook zal in 2016 worden voldaan aan de van toepassing zijnde normen voor emissies en externe veiligheid.

Op 2 oktober 2015 hebben de leden van de Omgevingsraad Schiphol gesignaleerd dat, na een initiële daling, in de Gebruiksprognose 2016 een toename van het aantal nachtbewegingen naar 31.000 is geprognosticeerd. De bestuurders- en de bewonersdelegatie hebben hierover hun zorg uitgesproken.

***Baanonderhoud***
Op 28 oktober vond op uitnodiging van Schiphol een informatiesessie plaats over de planning van het baanonderhoud in 2016. De planning baanonderhoud 2016 is online geplaatst ter informatie van de omgeving, zowel op www.bezoekbas.nl als op de website van de Omgevingsraad Schiphol.

***Kwartaalmonitor***
De sector heeft ieder kwartaal van het gebruiksjaar 2015 afgesloten met een kwartaalmonitor waarin informatie wordt gegeven over bijzonderheden voor de vliegoperatie, de weersomstandigheden, de karakteristieken van de vliegoperatie, (groot) baanonderhoud, netwerkkwaliteit, de naleving van de regels voor het preferent baangebruik en overige relevante zaken.

## Overig operationele zaken

***Nachtroute Polderbaan***
De Omgevingsraad Schiphol heeft zich op 27 mei uitgesproken over de sluiting van de verkorte nachtroute op de Polderbaan per 28 mei 2015. De sluiting van deze verkorte nachtroute is vanuit veiligheidsoverwegingen door Luchtverkeersleiding Nederland (LVNL) aangekondigd.

De CEO van LVNL, Paul Riemens, gaf in een extra bijeengeroepen bijeenkomst van het College van Advies tekst en uitleg over de voorgenomen sluiting van de verkorte nachtroute. De bestuursvoorzitter van LVNL lichtte toe dat de veiligheidsopvattingen in de afgelopen jaren zijn aangescherpt. De noodzakelijke afstand tussen de vliegtuigen op de vaste routes wordt nu onvoldoende gegarandeerd. De Omgevingsraad Schiphol heeft van deze toelichting kennisgenomen.

LVNL is gestart met een studie naar een definitieve oplossing voor het probleem. Afgesproken is dat de effecten van de verschillende stappen nader uitgewerkt en in beeld gebracht worden en tevens met de omgeving worden gedeeld.

***NADP2***
Sinds 15 april 2014 hanteert de KLM de startprocedure 'Noise Abatement Departure Procedure (NADP2)' waar voor die tijd NADP1 gevlogen werd. Het onderwerp NADP2 stond niet in de jaarplanning 2015 van de Omgevingsraad, maar is op 20 maart 2015 door het College van Advies geagendeerd op verzoek van de bewonersdelegatie.

De beschikbare informatiebronnen zijn geraadpleegd om te analyseren wat de effecten van NADP2 zijn. De informatie wijst er niet op dat NADP2 in de praktijk anders uitpakt dan in de vooraf uitgevoerde berekeningen, op het punt van een enkele wijziging in het horizontale vliegprofiel. Bij Leimuiden pakt die verschuiving negatief uit voor de omgeving. Daarop is besloten om het

microklimaat Leimuiden met voorrang op te pakken en daarbij de wijziging van het horizontale vliegprofiel mee te nemen in dat onderzoek.

Voorts is afgesproken dat met de MER ten behoeve van de wijziging van de Wet luchtvaart de berekeningen – met inbegrip van NADP2 – opnieuw zullen worden uitgevoerd. Uit deze berekeningen zal (nogmaals) moeten blijken of de in de eerdere analyses verwachte hinderbeperking zich inderdaad voordoet en tot welke groeiruimte binnen gelijkwaardigheid dit leidt. Deze berekeningen worden getoetst door de onafhankelijke Commissie voor de m.e.r.

# 5. Ruimte en Leefomgeving

## Ruimte

In het advies van de Alderstafel Schiphol d.d. 23 juni 2014 wordt een spoedig beraad gewenst geacht om tot een voorstel te komen hoe er in de toekomst met name in het buitengebied met hinderbeperking in relatie tot de woningbouwopgave moet worden omgegaan. Dit is in 2015 gevolgd door een concept-adviesaanvraag van het ministerie van Infrastructuur en Milieu aan de Omgevingsraad Schiphol inzake de middellange termijnontwikkeling van het ruimtevraagstuk in relatie tot het hinderbeleid. Deze vraag zal in 2016 in samenhang met de middellange termijnontwikkeling worden geagendeerd voor bespreking in de Omgevingsraad Schiphol.

## Monitoring infoplicht

In 2015 is onderzoek uitgevoerd naar de effectiviteit van de genomen maatregelen in het kader van de informatieplicht aan nieuwe bewoners. Op 24 juni 2015 zijn de resultaten van het onderzoek gepresenteerd in het Regioforum.

In de eerste vierjaarlijkse evaluatie van de Aldersafspraken (zie advies 8 oktober 2013) was geconstateerd dat de informatieve webpagina 'Wonen bij Schiphol' op de website www.bezoekbas.nl nog geëvalueerd moest worden. De volgende onderzoeken zijn in het kader van deze evaluatie uitgevoerd:

I. Enquête Infoplicht Schipholregio
II. Gebruiks- en Klachtenanalyse door *BAS*
III. Quick Scan Informatievoorziening

Op basis van de uitgevoerde evaluaties is geconcludeerd dat het informatieaanbod geen verdere investeringen vergt, maar dat het informatieaanbod beter benut kan worden door:

- het verbeteren van de vindbaarheid en toegankelijkheid van de informatie,
- het voeren van een bredere discussie over wonen en vliegen.

## Leefbaarheidsfonds

De drie financiers van de tweede tranche van het convenant Omgevingskwaliteit hebben in gezamenlijkheid een kader voor de besteding van € 30 miljoen in de tweede tranche opgesteld. Dit kader is toegelicht in het College van Advies van 9 december 2015 en in het Regioforum van 18 december 2015. Het voornemen is om in 2016 de opzet en uitwerking van de uitvoeringsorganisatie, in samenhang met de één-loket-gedachte, vorm en inhoud te geven.

# Omgevingsraad Schiphol

## Ultrafijnstof

Op verzoek van de Bestuurlijke Regie Schiphol (BRS) is het onderwerp ultrafijnstof geagendeerd voor de Alderstafel van december 2014. Dit naar aanleiding van de resultaten van een onderzoek naar ultrafijnstof uitgevoerd door TNO. Aan die Tafel is vastgesteld dat overleg in de Omgevingsraad Schiphol mogelijkheden biedt voor onderlinge afstemming over de vervolgstappen in de nadere analyse en aanpak.

Dit heeft vervolg gekregen door de bespreking in het voorjaar in de Omgevingsraad Schiphol van de Rijkskaders voor de nadere analyse. Deze nadere analyse is in opdracht van het Rijk door het RIVM uitgevoerd. In het najaar is de Omgevingsraad Schiphol geïnformeerd over de resultaten van het onderzoek van het RIVM. De Omgevingsraad Schiphol heeft op die manier tijdig kennis kunnen nemen van het rapport van het RIVM.

De conclusie van het onderzoek van het RIVM is dat de bijdrage van het vliegverkeer niet afwijkt van de bijdrage van het wegverkeer in binnensteden, maar dat nadelige gezondheidseffecten van ultrafijnstof na kortdurende verhoogde dan wel langdurige blootstelling niet kunnen worden uitgesloten.

De staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu neemt het advies van RIVM om de effecten van langdurige blootstelling aan ultrafijnstof te onderzoeken over. De aanpak van vervolgonderzoek naar de gezondheidseffecten van de langdurige en kortdurende blootstelling wordt door het ministerie van Infrastructuur en Milieu verder uitgewerkt.

## Luchthavengebonden regionaal-economische ontwikkeling

Eind 2015 is een werkgroep van start gegaan met als doel meer zicht te krijgen op de bijdrage van de mainport Schiphol (inclusief de hub en het netwerk van verbindingen) aan de regionaal-economische ontwikkeling. In de werkgroep nemen vertegenwoordigers deel namens de bestuurders, de sector, het bedrijfsleven en de bewonersdelegatie. De gekozen aanpak is tweeledig, namelijk een feitenoverzicht door het bij elkaar brengen van de vele onderzoeken en rapporten over dit onderwerp en daarnaast een aantal interviews met bedrijven ter illustratie van de feiten. In 2016 zal de werkgroep haar product opleveren.